

Բ Ի Ի Ր Ա Կ Ն

Ն Ր Ա Ք Ի Ր

ԱՌ ԱՅԺՄ ԿՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՀԻՆԳՇԱՐԹԻ

ՏՆՕՐԷՆ Ս. ԴԱԽԹԵԱՆ

ԽՄԲԱԳԻՐ Գ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Դաւառներ եւ Պոլիս օտրեկան 50 Կրօն
, վեցամսեայ 30
, եռամսեայ 15
Օտար երկիրներ 12 Ծրոն

درعليه بجه قيو قاضيسكر خان ميماد داوديان

Բիւրակնի վերաբերեալ նամակ, դրամ, եւայն պէտք է յղել առ ՍՄԲԱՏ ԴԱԽԹԵԱՆ, Տնօրէն Բիւրակնի

Դաւաքաւեր խաւ, Պաւհնէ գաբու, Կ. Պոլիս
Direction du Journal « PURAKN »

16 Kazaskér-han, Bahdjé Kapou, Stamboul.

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ուղեգրական
Բաւեւեւը ժամ վաղայ ծովուն վրայ Մ. ՄԿՐԵԱՆ
Դպրոցական մասնագրութիւն
Առուակը (Մանկական ոտանաւոր) Ս. Դ.
Անհեւացած օրագրներ
Դաւառացի պատուելին ԿԱՐՈ
Նամակ Իզմիրէն
Բօստէլիօյի պարբերկոյձը ՆԱՐԿԻՋ
Ազգագրական
Մշեցի կիւնը Գ. Ա.
Ժողովրդական բանահիւսութիւն
Բաւաւոր գրականութեան տեսակները
Մանկավարժական
Նախն. Կրթ. Ժրանայի մէջ (վերջ) Մ. ՊԱՆՏԱՍԻՐԵԱՆ
Տնտեսական
Բարոյի նաւարդիւնաբերութիւնը Ն. ԴԱԽԹԵԱՆ
Շաբաթական քրոնիկ
Ն. Օժուկիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ճամբորդու-
թիւնը. — Թիֆլիսի բողոքարեւտեան վարժարանը.
— Իւլամական բարեգործական ընկերութիւն. — Բժիշկ
Վ. Արծրունիի Կաթողիկոսին մատուցած ծրագիրը. —
Թաւրիզի Հայունեաց ընկ. — Կովսակի մէջ զաղմակա-
նեւրու օգտին հաւաքուած զբոսին տեղեկագիրը. —
Օր. Թաղունի Տամկաճեան. — Էմիլ Զոլայի դատապար-
տութիւնը. — Քղիի դպրոցական եւ տնտեսական գոր-
ծերը. — Քաւիւմի մէկ նոր աշխատութիւնը. — Կե-
սարիոյ ժառանգաւորաց վարժարանը:

ԲԱՆԵԻՈՒԹՐ ԺԱՄ ՎԱՆԱՅ ԾՈՎՈՒՆ ՎՐԱՅ

Այս տարի Օգոստոսի գեղեցիկ երեկոյ
մը Դատուանէն նաւ նստեցանք Վան եր-

թալու: Արեւը մարը կը մտնէր անտառա-
պատ զրգուռին ետեւը: Երկինքը պարզ
էր, օդը խաղաղ, հազիւ թեթեւ զեփիւռ
մը կը շնչէր եւ Դատուանի հանդարտ ծո-
վախորչին երեսը փոթեր կը կազմէր: Հո-
րիզոնի արեւմտեան անկիւնէն կ'երեւէր
նորածին լուանի փոքր փմահիկը. աստղերը
իրարու ետեւէ կը սկսէին փայլիլ: Ամէն
կողմ հանդարտութիւն կը տիրէր, միայն
ալեակներու մեղմիկ մրմունջը եւ ղէպի
ծովեզր իրենց բոյները վերադարձող ծո-
վային թռչուններու սուր ձայները եւ թե-
ւեւրու բախիւնները կը խանգարէին այս
անուշ լուսութիւնը:

Նաւը, ուր նստած էինք, իրր 25 կան-
գուն երկայն էր, 3000 լիտր (մէկ լիտր 6
օխայ) տարողութեամբ: Հալէպի տալրանք
էր իր բեռը, նաեւ կային 20ի չափ ու-
ղեւորներ: Այս համակ փայտաշէն եւ միա-
կայմ նաւը վանայ ծովուն վրայ երթեւե-
կող եւ Նաւ անունը կրող մակոյկներու
մէջ ամենէն մեծը կրնար համարուիլ.
հազիւ 6 տարուան կեանք ունէր եւ բա-
ւական ամրաշէն ու ապահով կը թուէր.
բայց ոչ բոլորովին վստահութիւն ներշնչ-
չող մեզ նման երկչոտներու, որ շատ
կասկածով եւ միայն ստիպուած մեր բազ-
ղը յանձնած էինք այդ փայտի կտորին:

Նաւարկութիւնը վանայ ծովուն վրայ
բոլորովին իր նահապետական վիճակին

մէջն է դեռ: Նաւաւարները գեղջուկներ են միայն, որ նորութիւն մը ընդունելու եւ ի գործ դնելու անկարող են: Կողմնացոյցի վրայ դադարաւ չունին բնաւ. ուստի աւելի ծովագրերէն կը նաւարկեն, արեն ու աստղերը իրենց առաջնորդ ունենալով: Երբ հովը անյաջող ըլլայ, նաւահանգիստ համարուած գիւղերու առջեւ շարաթներով սպասելու ստիպուած են: Տարի չանցնիր առանց նաւաբեկութեան: Վաճառ ծովը, որ 70 մղոնի չափ միայն երկայնութիւն ունի, անուանի է իր կատաղի փոթորիկներովը, սրոնք շատ անգամ խիստ աղետալի եղած են խեղճ ուղեւորներուն:

Մեր նաւը իր պատրաստութիւններն արդէն վերջացուցած, կալմ կը սպասէր մեկնելու: Նախ պահեստի ջրի կարասները անուշ ջրով լեցուցած էր եւ փայտէ դոյլին միջոցաւ նաւուն ստորաշարկին ծովէն ծծած ջուրը պարպած էր: Խեղճ «նաւու պլտիկը», բնաւ հանգիստ չունէր. այս ծառայութիւններն ընելէ յետոյ նա պարտաւոր էր հսկել նաւին մաքրութեան, ասկէ զատ կերակուր ու հացը ինքը կ'եփէր նաւի հոսանք մտնելով: Եթէ պակասութիւն մը գործէր համբերութեամբ պիտի կրէր ամենուն թուքն ու մուրը:

Նաւապետի հրամանին վրայ իր նաւաստիները սկսան դործի: Նաւը ցամաքին կապող պարանները արձակուեցան, առաքատը բարձրացաւ, խարխալը ջրէն վեր առնուեցաւ, ալ ճամբայ ելած էինք: Հովը խիստ մեղմ էր եւ կու գար արեւմուտքէն. «հովաց կը փչէ» կ'ըսէին նաւաւարները: Երբ Դատուանի ծովախորշէն դուրս ելանք, առաքատը հովով կտարեւապէս ուռած՝ նաւը առաջ կը վարէր սրնթիաց: Ծովին հանդարտութիւնը, հովին չափաւոր ուժգնութիւնը, աստղալից երկինքը, շատ ախորժելի ներգործութիւն մը կ'ընէին: Կը սիրէի յաւիտեան այսպէս տարուիլ, լուռ մթութեան մէջ, աստղադարձ կամարին եւ լոյծ տարրին մէջտեղ եւ անձնատուր ըլլալ հեշտօրօր մտածմունքներու, մոռնալով ներկան եւ սաւառներով

դէպի անցեալն ու ապագան:

Բաւական ժամանակ այս վիճակին քաղցրութիւնը վայելէ յետոյ, երբ ամէնքը քնացած էին, ելայ եւ ղեկավարին քով գնացի: Սկսանք խօսիլ եւ մեր խօսակցութեան նիւթն էր Վաճառ ծովն ու նաւաստիին արկածալից կեանքը. ղեկավարը կը հաստատէր գոյութիւնն այն անուշ ջուրի մեծ շատրուանին, որ կը գտնուի եղեր ծովակին կեդրոնը: Վաճառ ծովը չորս կողմէն բարձր լեռներով շրջապատուած հովտի մը մէջ գտնուելով, Արթեղեան ջրհորներու սկզբունքով այսպիսի ջրոյ ցայտ մը բնական կրնայ համարուիլ: Յետոյ ղեկավարը խօսեցաւ ծովուն տարուէ տարի աճելուն վրայ: Այն ատեն միտքս եկաւ հին Արձէշը, Արձկէ եւ Աղթամար քաղաքները, Աւանց գիւղի Ս. Յովհաննէս եկեղեցին, որոնք ծովակուլ եղած են: Անձրեաներու առատութեան եւ նուազութեան պատճառաւ ծովուն պարբերաբար աճիլը եւ նուազիլը շատ բնական է անշուշտ. սակայն շարունակական աճումը ուրիշ կերպով կարելի չէ մեկնել, եթէ ոչ գետերուն բերած տիղմերուն պատճառաւ ծովի յատակին բարձրանալովը:

Հետզհետէ դիչերը կ'առաջանար եւ ծովեզերքին վրայ գտնուող գիւղերուն մութին մէջէն պլլացող ճրագներուն լոյսերը կը մարէին: Մի քանի նաւաստիներէ զատ նաւին մէջ ամէնքն ալ կը քնանային. ես ալ վերմակիս տակը մտայ եւ քնացայ: Առաւօտուն մեծ աղմուկ մը զիս արթնցուց: Նաւուն մէջ ամէն ոք իրարանցումի մէջ էր: Հովը սաստկացունչ կը փչէր, ծովը կատղած կը գոռար. եւ նաւը սոսկալի ելեւէջներ կ'ընէր փոքրադէպ ալիքներու վրայ: Հասկցայ, փոթորիկ բռնուած էինք: Նաւաստիները նաւուն առաքատը հովին խառնակ փշուճներուն դէմ կ'առաւարեւոր համար, սաստիկ ճիգեր կ'ընէին, գրեթէ իրարու լեղուն չէին հասկընար, մէկը այս կողմ կ'ուզէր դարձնել, միւսն այն կողմ: — «Բամին քուլ-յի» (արեւմտեան) է». կը կոչէր մէկը. — «Ո'չ չի» (արեւելեան) է» կը գոչէր միւսը. —

«Դէպ ի ետ կը դառնանք» կը պոռար ուրիշ մը. — «Դէպ ի Ախլաթ կ'երթանք, Ախլաթու քամին է» կը ձայնէր չորրորդ մը: Ծանրաբեռնուած նաւը փետուրի մը պէս այս ու այն կողմը կը դառնար: Ծամբորդներէն շատեր ծովէն բռնուած դիակի նման փռուած էին: Նոյն բողբոջն ուրիշ մտածմունք չունէի, եթէ ոչ ծովուն խոր անդունդներու մէջ, պաղ եւ աղի ջուրին ծոցը նաւին հետ միասին ահուկի կերպով գահավիժելու գաղափարը: Մեքենայորէն նոյն բողբոջն միտքս եկաւ ծովամայժ եղած Արշակ անուն երիտասարդի մը վրայ շինուած ժողովրդական հին երգի տողերը, որուն մէջ երգիչը իրարու հետ կը համեմատէ Արշակի տագնապալից վիճակը եւ իր նշանածի պարը՝ Աւանց գիւղի իր ազգականներու չրջանակին մէջ:

Շօրօրէր ջէյրան չօրօրէր,
Տակին (ալիք) Արշակին կ'օրօրէր:

Երեք ժամէ աւելի տեւեց այս սոսկալի վիճակը, բայց բարեբաղդաբար ծովային հովը սաստկանալով, կէս օրին, սկսաւ նաւը դէպ ի արեւելք մղել ահուկի արագութեամբ: Դրեթէ վեց ժամու մէջ կըտրեցինք անցանք ծովուն ամենամեծ տարածութիւնը, մեր հարաւը թողելով Աղթամարն ու Առտէրը եւ իրիկուան ժամը 10ին հասանք Կոտուց կղզին առջեւ: Ալ ծովու արհաւիրքներէն ազատուած էինք:

Այն գիշերը կղզին անցուցինք: Յաջորդ առաւօտ օդը հանդարտ էր եւ ծովը մեղմիկ հովով միայն կարծես կը ծիծաղէր: Մովը այն կղզեակի մօտ այնքան յստակ է, որ բաւական խորութեան մէջ յատակի վայելուն խիճեր կարելի է տեսնել: Այնուհետեւ նաւը ճամբայ ելլելով եւ ծովեզերքէն քերելով 4 ժամէն հասանք Աւանց գիւղը, Վանայ նաւահանգիստը: Նաւէն երբ դուրս ելանք՝ կարծես ճնշող, ծանր բեռ մը կռնակէս վար ինկաւ:

25 Յունի. 1898, Վան

Մ. ՄԿՐԵԱՆ

ԱՌՈՒԱԿԸ

(Մանկական ոսանաւոր)

Գրգրի գրգրի սանելով՝
Առուակը հեգիկ,
Դալարաւետ ափն ի վար
Մըդէ իր ալիք:
Ծաղկին, խոտին համբոյրներ
Կառայ շտապով:
Անուշ գեղգեղ կը լըսուի
Իր ափերուն քով:
Գրգրի գրգրի կը սուրայ
Զուրք պաղպաջուն
Եգերքներուն խոտին վրայ
Տղաքը կը գրօնուն:
Խիտ ստերն են ծառերուն
Անոց հովանի,
Եւ ճայնակից երգերուն՝
Զովաշունք քամի:
Զուրքն անոց ո'չ նախանձ
Ո'չ հոգը կեանքին
Վայրկեանները ոսկեգոծ
Զըւարք կը սանին:
Զինչ վըտակին այիքներ
Անոց կեանքի՛ հետ
Արագ արագ կը փախչին
Ու չեն դառնար ետ:
Զըւարք ու խօշ քըրքիչներ
Տղոց են բաժին,
Եւ մըրմունքներ հեգաւա՛ր՝
Երգն են առուակին:
Մին կը վագէ դէպ ի ծով
Անե'զր, անսահման:
Օր մ'ալ տի գայտը դադրին
Երգերը մանկան:

Ս. Դ.

ԱՆՇԵՍԱՅԱԾ ՏԻՊԱՐՆԵՐ

ԳԱՒԱՌԱՅԻ ՊԱՏՈՒԵԼԻՆ

Յիսունէն վաթսուն երկարող սանդուղին աստիճաններուն վրայ, իր հովալից շալվարով կամ նորածեւ տաբատին մէջ,

իր ամառ ձմեռ անփոփոխելի կերպով երկայն և միօրինակ բալթոյով, որ մարմնին երիտասարդութեան մնաս-բարով ըսած բոլոր մասերը կը ծածկէ, սկսելով կուրծքէն մինչեւ գրեթէ սրունքները, մեր մէջէն անհետանալու մօտ դէմք մըն է տակա, հին պատուելիներուն և նոր միւսիւներուն միջեւ կերպով մը փոխանցումի տիպարը ձեւացնող Փօռելի փոխուած կենդանի, որ իր ամբողջութեանը մէջ յատկանշական է և արժանի ուսումնասիրութեամբ:

Վերջերս, իր ուսումնականի բարձունքներէն՝ մոռացումի քառսին մէջ անկումն այնքան սրտաճմլիկ է որ, ես կը կարծեմ թէ բոլորովին չահեկանութենէ զուրկ չէ այնչափ գլխաւոր, արգահատող՝ որչափ խղճամիտ հնասէրի ակնարկ մը նետել այս դէմքին վրայ, ուր ամբողջ հին դասակարգի մը պատմութիւնը, նախապատմական ընտանիքի մը նկարագիրը կը խտանայ, պիտի ըսէի: Եւ հարկ չէ կարծեմ Բիւլիէի մը հմտութիւնը ունենալ անպատճառ, վերակազմելու համար մնացած այս քանի մը աննշան ոսկորներով կմախքը՝ այն գրեթէ անհետացած սեռին՝ որ իր բազմաթիւ անուններով կը կոչուի Էրոս-աշակերտ, պարսեւէ, վարթապետ և Կրեոսոս, ամենէն յատկանշական ու ամենէն կարկառուն ստորագրելով: Եւ եթէ յաճախ իրեն «Մարկոս աղբար», «Մէ՛ հաճի Կիրակոս» ալ ըսէիք, իր Էֆէնտիի ենթադրական արժանիքն մեծ բան մը կորսնցուցած ըլլալու գիտակցութիւնը չպիտի ննդէր զինքը, այնքան խոնարհ է հանրութեան այս պատուական ծառան: Եւ, փակագծի մէջ, իր սրտին բարձրագոյն աստիճանով խոնարհութեան պերճախօս ապացոյցը չէ՞ միթէ որ հարիւր տնգամ թաղական, աղայի մը հայհոյութիւններուն ու լուտանքներուն հանդուրժած է, յարգանքի աննշան թերութիւն մը սիրայօժար ու խոստովանաբար քաւելու համար:

Իր կոչումը լայն է, և գրեթէ տարասեռ պարտականութիւններով ծանրաբեռնուած:

Դասարանին մէջ ինքն է ուսուցիչ, ինչպէս նաեւ շատ անգամ ինքն է վարժարանին տնտեսը: Նկեղեցիին մէջ փոխտապ է միանգամայն և լուսարար, ու սուրբերուն առջեւ բուրվառելու սովորութեան՝ գուցէ իր մէջ սրբահաւատ ունակութեան մը փոխուելուն պատճառով է որ կը ներէ իր տափակ իմացականութեան՝ ամենէն գինովցնող, և ամենէն անուշահոտ խունկերը ծխել հարուստներուն և ջոջերուն անձնասիրութեանց առջեւ:

Ասոնցմէ վերջը չէ՞ ք փորձուիր հետաքրքրուելու թէ արդեօք փառասիրութիւն բնաւ չունի՞ այս երանելին: Բայց ո՞ր դասակարգի մահկանացուն զերծ մնացած է հոգիի այդ արատէն, ու չխօսող արարածներուն հոգեբանութիւնն ալ ով ըրած է: Այն ատեն, շա՞տ կը գըտնէք որ, ամենայն երկիւղածութեամբ, և գովելի համեստութեամբ մը, նորէն, պատուելին իր փառասիրութիւնը սահմանափակած ըլլայ թափուրի միջոցին եպիսկոպոսի շուրջաւին քղանցքները վեր բռնելու նման բարեպաշտական փափաքներու մէջ: Անիրաւութիւն պիտի ըլլար իրեն այդչափ անարժէք փառասիրութիւն մը չներել, որուն համար կուր իսկ ըրած ունի պզտիկ տիրացուի մը հետ: Եւ եթէ տիրացու մօնջ մըն ալ աղկէց աւելին չպիտի բողբոջար, իր յիսուն տարիներով տակաւին խլէզի մը տպաւորութիւնը ձգող այս մարդուն ծաղրանքները կը ներկայանայ աչքերուս առջեւ:

Իր հմտութիւնը՝ համեստ հանրագիտարան մը կրնայ լեցնել: «Հայկաբան» է այնպէս՝ ինչպէս մոռցուած Էմմանուէլ Էսայեան մը բանաստեղծ՝ և լուսահոգի Տօքթոր Սեւեան փաշա մը՝ քննադատ: Գարագաշեանի «Գործնական քերականութեան» կարեւորութիւն չի տար, վասն զի մարտած է Բագրատունիին «Տարերք»ը և կըլլած արդէն Չամչեան Քերականութիւնը՝ զոր կ'երեւի թէ տակաւին չկըրցաւ հալեցնել, բան մը՝ որ հիմա իր մէջ մոռւորական դժուարամարտութեան մը

քրոնիկ վիճակովը երեւան կուղայ:

Ունի նաեւ կցկտուր և թերատ ծանօթութիւններ մեր ուսմանց յայտագիրներու ըստը «Բիւններ» վրայ: Քիչ մը երկրաշափաթիւն, քիչ մը բնագիտութիւն, քիչ մը աշխարհագրութիւն, քիչ մը... վերջապէս ամէն «Բիւններէն» մէյմէկ պտղունց: ո՛հ, չա՛տ քիչ բան, դուրսէն եկած ուսումնական վարժապետ մը կեցընելու չափ միայն, ինչպէս ինքը կ'ըսէ համեստութեամբ: Ասկից զատ, ժողովուրդին, ազգատին մարդն է անիկա: Թաղականին ուղղուած աղերսագիր մը ինքը կը գրէ ու խորհրդարանին արձանագրութիւններն ու թղթակցութիւնները ինքը կը խմբագրէ: Տապանաքարի մը ուսանաւորը:

Այս է տապան հանգըստի՝

Դուստրը Մարիամ խաթունի,

ինչպէս նաեւ աճուրդի ազդագիր մը, պայմանագրութիւն մը կամ պարտամուրհակ մը, պատճառ գրութեան մուրհակիս՝ այն է որս, հաւասարապէս իր գըրջէն կ'ելլեն: Եւ եթէ պարէր բառը կամ ստորականի Անդրէաս վարժապետին պէս եով կը գրէ, յանցանքն իրը չէ անշուշտ, այլ իր մատներուն՝ որոնք անհաճոյ սովորութեամբ մը գրիչը իրենց քմահաճոյքին շարժումներուն կը հպատակեցնեն:

Բայց տոնոյ վրայ, իր նախասիրական առարկան՝ կրօնքի դասախօսութիւնն է, իր միւլութիւնը, սիրական հիւանդութիւնը պիտի ըսէի, որուն համար տաճած զգացումները քսան տարիներու բուռն սէրերը կրնան դերադանցել ապահովուպէս: Ինքը որչա՛փ խորունկ կերպով իր ուղեղին մէջ կրցած է քանդակել Հրէաներու պատմութեան ամենէն հանրագիտական գիծերը, որչափ կրցած է զարմանալի յաջողակութեամբ՝ «գերստոնէական» նորադոյն մեթոտները «գերստոնէական» դատաւորութեան նըրբութիւններուն և միսթիքական հանգամանքներուն պատշաճեցնել: Եթէ կարծէինք թէ իր կրօնական դասանանքները ըրի աւանդական սկզբունքներու եւ հին-

ցած ու չպատճառարանուած հաւատաւորութեան մը կապուած են, չարաչար սխալած պիտի ըլլայինք: Ինքը թէեւ Պ, Պաիւզիէնի վրայ գաղափար չունի, սակայն ատիկա պատճառ մը չէ որ կրօնքին ըմբռնումն ու դերը մեր աստուածաբան վարդապետներէն քիչ շատ տարբեր կերպով բացատրելու գիտական իործ մը չընէ: Ահաւասիկ այս հնարքն է որ իրեն առաջնորդած է ուսանողներուն սովորեցնել թէ վերջին դատաստանը, դժոխքը, ետուաշխարհը ո՛չ այլ ինչ են բայց եթէ՝ երկրի վրայ անսահման պատառուածքի մը բացումը՝ որ մեղապարտ մարդկութիւնը պիտի կլլէ:

Այս խորունկ մեկնաբանութիւնները իրեն ամենածանր ուսումնասիրութիւններ, յոգնութիւններ ածած են: Պատենէն աւելի «քրիստոնէական»ներ կերած է, եթէ ո՛չ լատիամ, սկսելով Նար Պէյիւնէն, մինչեւ տարտամ ուսանակայի մը աշխատասիրութիւնը, և եթէ Չինաստան (?) հրատարակուած քրիստոնէականի մը լուրն ալ առնէր, (քաղաքական տաքնապներու աջոյ միջոցին) վարկեան մը չսխալի դեռեւէր զայն եւս իր գրադարանին մէջ աւենալու:

Իր հաստատուն գաղափարն է իր նախասիրական խնդիրներուն վրայ տեսրակներ գրել, ուր բառերը միայն իրենց առանձին նշանակութիւնը պահել ուղած են, որոշելով իրարու հետ չհաշտուիլ բնաւ, յատուկ ու հասկնալի գաղափարներ պատկերացնելու համար:

Իր համագումարներուն մէջ երանելին բանաստեղծական հովեր ալ ունի: Ժամանակով կարգացած է Ռաֆայէլի թարգմանութիւնն ու Պալ և Վեբերէն՝ որոնց յիշատակը միայն բաւական է այսօր խանդավառութեան վարկեաններ պարգեւելու իրեն: Ի՛նչ յուզումներ ու ի՛նչ սըրտազեղումներ ունեցած է արդեօք, Իրենց արտաքին երեւոյթներէն մի՛ դատէք բնաւ իրերն ու մարդերը: Չէ՞ք հաւատար որ այսօր, դրամին ալ հաւասարապէս աստուածային պաշտամունք մտուցանող խանարհախրտ պատուելին

ալ, ցնորասիրութիւններ, երազներ և սրտի բանաստեղծական խնդիրներ ունեցած ըլլայ: Կրնա՞ք ուրանալ թէ ոտքի անկենդան տրեխն իսկ ժամանակով կեանք ունեցած է: Իրաւ, այսօր ա՛լ պատուելիին համար չեն այդ կրակի բոցի խնդիրները, բայց չէ՞ք ընդունիր թէ ձեր հանին ալ ժամանակով հրապուրիչ աղջիկ մը եղած ըլլայ:

Ինքը, պատուելին, ժողովուրդը սիրած է, — իր գրամին համար — ժողովուրդն ալ զինքը ժամանակով պաշտած է իր հմուտ թիւններուն համար, որոնք իրեն մաս խածնել տուած են, որոնք մրցած են դուրսեցի վարժապետներուն հետ, «հորիւր հաւ»ի թուաբանական խնդիրով մը՝ կամ Սաղմունքն ու Նաբէլէն մէջ բերուած բառախաղերով: Ու դեռ անցած տարի էր որ ժողովուրդը իրեն համար վեր ոտք ելաւ, պզտիկ ընտրեալ մաս մը զինքը վարժարանին սեմէն յաւէտ աքսորել փափաքելուն համար: Շա՞տ կը գտնէք ժողովրդի երախտագիտութեան այս համեստ արտայայտութիւնը: Ինքը, միտակը, ժողովուրդին բացատրած է տարիներով այն խորհրդաւոր մեկնութիւնները՝ զոր տուած են Էֆէէրտէն կամ Գալլը, երկրաշարժի մը, գոռումբի մը՝ կամ երազի մը ոտքի:

Եւ սակայն ժողովուրդը իր նախկին տրամադրութիւնները քիչ մը փոխած է այսօր, և քողարկուած արհամարհանքի ծամածուծութիւն մը կ'ուրուագծուի իր դէմքին վրայ, որուն փոխարէն, վարժապետը, պատուելին, տիրացուն — ինչպէս որ ուզէք — իր թմբակած աչքերուն անկիւններն ու նիւթի քթին ծայրը արցունքի կաթիլներ ունի, որոնց հետ պիտի գլորուին ու ցածքին իր փառքն ու իր գոյտ թիւնն իսկ:

Իսկ իր ապագա՞ն, Տէրտէր կ'ըլլայ՝ եթէ ուզեն, իսկ եթէ անարժան դատաւարութիւն: Հոգ չէ, այն ատեն կամ կարկըտան կ'ընէ կամ Սաղմունքն կը քաղէ:

Աստուածամար հետիկդ ըլլայ, պատուելի:

Մալկարա

ԿԱՐՈ

31 Յունվ. Շր.

Քօրտէլէյէ պօրտէլիյէ. — Յունվար 31ին Շր. գիշեր տեղի ունեցաւ Քօրտէլիյի Սահակ Վարդուկեան նորաչէն վարժարանի մէջ պարերեկոյթ մը ի նպատակ նոյն վարժարանի աղքատիկ ուսններուն: Ժիր ու եռանդուն մասնախումբ մը որուն անդամներն էին Տեարք Պէքիր Էֆ. Պէհրլը, Գ. Յ. Բարադեան, Միհրան Իփլիքճեան, Սարգիս Սահաթճեան, ձօն Պալատուր, Ինկրամ Կու, Բէլօրեւա Անասթապիատի, Էրնէսթ Պարքէր, եւ որոնք երեկոյթը դեղեցիկ ընելու համար ջանք չէին խնայած ու շնորհաւորելի արդիւնք էր ունեցած իրենց ջանքը:

Վարժարանի առաջին յարկի սրահները պարի յատկացուած էին, վերի սրահն ալ թղթախաղի, բոլորն ալ նուրբ ճաշակով զարդարուած: Աւելորդ է ըսել թէ հրապոյրը ոչ թէ թղթախաղի սեղանին վրայ պտուտկող սպիտակ ու դեղին մարմիններու մէջ էր, այլ վարը, խորհրդաւոր սարարանին մէջ, ուր կը բուրէին Իզմիրցի Հայուհին եւ օտարազգի կիներու ընտրեալ խումբը: Ընդհանուր առմամբ զմեռնուհին չիք է եւ համակրելի: Հոն՝ չողջուուն ըյսերու մէջէ պճլտացող սեւ աչուի հայուհին, զուարթագեղ ու վառվառն Եւրոպացի կինը, շնորհալի ու ճապուկ յոյն կինը իրենց թռչունի ուստոստուն ոտներով, ձկուն մարմնով, վեհ ու գեղաւաղ քաղուածքով գլխիս չէ կը հանդիսացընէին երեկոյթը: Սառնագին օդին հակառակ, զմեռնացի հայ երիտասարդութեան ներկայութիւնը՝ պատուաբեր է իրենց, որ քաղցր տպաւորութեան տակ՝ ամոստով մը յողջունեցին ցուրտ ու նախանձոտ արշաւը: Ապրի Քօրտէլիյին, կը մաղթենք որ յաջորդ տարին նոյն եռանդը աւելի արծարծուն իրենց մէջ՝ տայ մեզի նմանօրինակ սիրուն երեկոյթ մը:

ՆԱՐԿԻՁ

Ինքնին նախընտրէր. — Նրզնկայի Առաջ. Տեղապահ Գեր. Տ. Կանիկէ Վրդ. Յակոբեան մէկ տարեկան Ինքնին նուիրեց նոյն քաղաքի Կեդր. վարժարանին:

ՄՇԵՑԻ ԿԻՆԸ

(Համառոտ ուսումնասիրութիւն)

Գ.

(Տե՛ս Բիւրակնի Թիւ 4)

Ընթանելան սովորյալներ. կանայք յարաբերու-
նէաներ. — Տարալ, հիւանդանոցեանց դու-
րանները. — Մշեցի տաճարիկինը իր բովան-
դակ գիտակցութեան և ուժին տէրն է.
Նթէ տանը մէջ աւելի տարիքոտ կին մը
կայ, նա է ամէն բանի հրամայողը: Առանց
կեսուրի հրամանին տեղ մը չեն կրնար
երթալ հարսները: Իրենց հօրը տունը դնա-
ցած ժամանակնին կեսուրջ ձեռքը կը պագ-
նեն, ան ալ հարսին երեսները կը համ-
բուրէ: Կեսուրջ կամքէն կախում ունի
թէ հարսը քանի՞ օր պէտք է մնայ իր մէկ
ազգականին կամ ծնողացը տուն: Նոր
հարսին այս պարբերական հիւրընկալու-
թիւնը, երթեւեկը, դուրսը կը կոչուի: Երբ
կեսուրը տունէն ներս մտնէ, նոր հարսը
միշտ ոտքի կը կայնի, նա ոտքի կը կայնի
իրմէ տարիքով մեծ ամէն կնոջ առջեւ,
ծանօթ անծանօթ: Մշեցի կիները իրա-
րու կ'այցելեն լաւ մը հազուած սգուած:
Սովորաբար կը հազնին խահուէի գոյնով
կամ սեւ չուխայէ քաշա (ծիւպակ), կը
կապեն չուխայ սրտանոց (կրծկալ) և չու-
խայ Բեշար (գոգնաց): Կամ կը հազնին
կաշի և կաշի (երկուքն ալ Հալէպի մե-
տաքսեղէն) կամ մանուշա քնթարի: Առ-
քերին կիներու յատուկ կարմիր կօշիկ եր-
բեմն սեւ Բեշար, որոնք Երզրու մէջ կու
գտնուի: Իլու խնին կը դնեն ֆէս մը որուն
վրայ արծաթէ զգալաթ մը կայ, եթէ
դեռ մանկամարդ են: Ֆէսին բոլորաբար
պղտիկ ճակտնոց մը կը կապեն, որուն կ'ը-
սեն «խնդիկ» [(քրդերէն՝ Խոճալ): Եւտոյ
կ'ուսեն «երկրտակ» եազման որ մինչեւ
դուռը կամ քթին ծայրը կը ծածկէ,
թրքական ձեւով: Դուրս ելած տաննին կը
փաթթուին, շնորհալի կերպով, Երզրու-
մի նուրբ ու թափանցիկ Էնթարին կամ
Պրուսայի Բեշարին մէջ (այս վերջինը՝ երբ
տարիքնին տաճար են): Գեղերու մէջ այս
նորմութիւնները չկան, հոն աւելի զար-
դարուն, աւելի նկարագրեղ կը հազնին:

Հանդիսաւոր օրերը, արծաթն ու մետաք-
սը կը կազմեն դարդանիւթերը:

Մշեցի կինը իրեն այցելող ազգակա-
նուհին կ'ընդունի մեծ ուրախութեամբ
և կը դիմաւորէ զայն մինչեւ դուռը, իսկ
մեկնած ատեն անոր կ'ընկերանայ մինչեւ
փողոցին գլուխը: Նթէ երկու ընտանիք
խնամութիւն ունին, իրարու պարզա-
պէս «խնամի» կամ «խնամ» կ'ըսեն. օ-
րինակ խնամ Ծուշան, խնամի Նարիկը:
Արիւն պարագայի մէջ իրարու Խաճա-
ն կ'ըսեն, որ բարձր տիպոս է և «տիկին» ի
խնամող կու տայ: Հարսները իրենց տա-
լին (ներ) «Ջանաղայ» կ'ըսեն, այսպէս զի-
րար կ'անուանեն ուրիշ տարեկից կիներ-
ը: Իսկ իրենց տագրերուն կամ տարե-
կից սղամարդոց կ'ըսեն «Ջանաղէր»:
Նոր հարս մը կամ մանկամարդ կին մը
իրմէ մեծը՝ Էրիկ մարդ կամ կնիկ, կը
բարեւէ բոլորովին տարբեր ձեւով. կը
մօտենայ անոր, գլուխը իր աջ ձեռքին
կը խոնարհեցնէ (հին ժամանակի ձեռք
համարերը սովորութիւնը որ այսպէս
ձեւափոխուած է) անոր առջեւ, որ կ'ը-
սէ. «ապրիս» («կանչնաս») կամ «թփուիս»,
«ծաղկիս», «գօրանաս» եւայլն: Նոր հար-
սը այսպէս կը բարեւէ իրենց տուն եկող
ամէն հիւր կամ այցելու, տունը բացա-
ռութեան, նոյն իսկ 10—15 տարեկան
սղաքներն անգամ: Այս այցելութեանց
մէջ սովորաբար իրարու կը հրամայեն շա-
քարէ կամ մեղրէ շաքար (չէրպէթ) ա-
նուշեղէն մը և անպատճառ կերակուր՝
երբ այցելութիւնը կէսօրէ առաջ կամ ի-
րիկուան ուշ ժամանակը պատահի: Հոս
կ'արժէր յիշել Մշեցի կնոջ պատրաստած
բազմաոտեսակ ու ընտիր կերակուրները,
որոնց մէջ մանղէնները և պահոց կերակուր-
ները կարեւոր տեղ մը կը բռնեն: Գոնէ
սաշափ յիշեմ (երկար չըլլալու համար) որ
մշեցի կինը ընտիր խոհարար է. կերա-
կուրները շատ լաւ կը համեմէ, դիւրա-
մարս և ամորթելի կ'ընէ գոնոնք և ա-
սոր համար շատ կ'ուտուին (մշեցին շա-
տակեր է և այդ թերութիւն մը չէ իրեն
համար, ընդհակառակ առողջութեան
նշան է):

Տղացիան կնոջ մը բոլոր ազգականները, ծննդաբերութեան ժամանակ, զանազան տաք ըմպելիքներ և ուրիշ ուտելիքներ կը զրկեն անոր: Նշանաւոր է այս առթիւ պատրաստուած թէյը հին ժամանակներէ մնացած: Չայնիկի եռացած ջրին մէջ կը դնեն թէյ, գարննֆիլ, սպիտակ կոճ, տարչին, չաքար: Մշեցի կիներ ինքը կը բժշկէ մանուկներու և կիներու յատուկ հիւանդութիւններ: Այս կարգի կիները երկուքի կը բաժնուին, աջնուներ և զաւաճիկներ: Յաճախ միեւնոյն կիներ երկուքն ալ է միեւնոյն ատեն: Երբ տղայ մը վախցած է, չող ու դող ունի, երբ կին մը զանազան ցաւեր ունի, այս կիները կը կանչուին կամ հիւանդը անոնց կը զրկեն: Այրուածքի ու վէրքերու դէմ նշանաւոր ճնճ (Դրհէճ) և զանազան խտտերու փոշիներ կը պատրաստեն ու գաղտնի կը պահեն: Ես անձամբ տեսած եմ ամբողջ մարթովը վառ օդով ոյրած մարդ մը, զոր կին մը բժշկեց երկու ամիսէն իր ճնճներովը, և ուրիշ մարդ մը՝ որ անտառին մէջ սոսկալի ծեծ կերած էր արջէ մը, դէմքին միտերը յօշոտուած, ու անձանաչելի դարձած, մարմինը արիւնլուօյց: միեւնոյն կիներ աղէկցուց զայն: Հոս չեմ կրնար մէկիկ մէկիկ յիշել իրենց գործածած բազմաթիւ դեղերը, արտաքին ամէն տեսակ մորթային հիւանդութեանց, վէրքերու, աչքի, ականջի ցաւերու, նոյն իսկ չափի (typhus = չումֆա) և ժանտոտոնդի (fièvre typhoïde = թիֆո) նման ծանր հիւանդութեանց ատեն, ինչպէս նաեւ աչքի ցաւերու մէջ:

Օրինակ մը ըլլալու համար յիշեմ որ երբ մէկու մը մասը «մառիչունջ» (*) եղած է, «թորթու տակ» ըստած բոյսին արմատը կը հանեն, կը ծեծեն օճառի և հաւկիթի դեղնուցին հետ և վրան կը կապեն: Ի՛նչ ժամէն ցաւը կը դադարի և մէկ երկու անգամ փոխելէ յետոյ՝ մորթին տակի դռնիը (ճերբա) դուրս կ'ելլէ փսփսփալով: Եթէ գանակի հարուած մը ուտելով մէկու մը թեւին կամ փորին վրայ

բաւական խորունկ վէրք մը բացուած է, նախ վէրքը կը լուան, յետոյ տապակի մը մէջ կարագ լաղ եռացնելով, մէջը կտոր կտոր մեղր կը նետեն և վրան կը ցանեն ծեթրեմի կամ ուրիշ բոյսի մը փոշին, այս կտոր մեղրին մեղրամամը լաղին մէջ կը տափաւնայ, կը կլորցնեն զայն տատը փարայի պէս և դուրս հանելով տաք տաք կը դնեն վէրքին մէջ: Հետեւեալ օր անոր հետքն անգամ չ'երեւիր: այս բանը քանի մը օր կրկնելով վէրքը կ'անցնի: Տեսնելու է թէ ի՞նչ պաղտութիւնով «դեղրար» կիները իրենց պաշտօնը կը կատարեն, առանց արիւնէն սարսափելու, առանց վէրքերու խորութեանէն սորսփալու:

Գ. Ա.

(Այս համառօտ ուսումնասիրութիւնը վերջացնելէ յետոյ, անհրաժեշտ կը համարիմ ըսել թէ, հոն բազմաթիւ կէտեր, որ մեծ կարեւորութիւն ունին ազգագրական տեսակէտով, զանց առնուած են: Այս կարգի նիւթերը այնքան ճոխ են, որ ամբողջ հատար մը կարելի է գրել անոնց վրայ, արդի ազգագրական գիտութեան պահանջած բոլոր մանրամասնութիւնները թուելով: Այս չափազանց համառօտ և հարեւանցի ուսումնասիրութեանն հաջատակն եղաւ մեր գաւառացի գրողները թեւադրել թէ ի՞նչ բաներու պէտք է մտադիր ըլլան այս տեսակ աշխատութեան մը մէջ: Անոնք կրնան հոն յիշուած բազմաթիւ կէտեր առանձին առանձին մշակել, ընդլայնելով զանոնք:)

ԺՈՂՈՎՐԴԱՆ ԲԱՆԱԽՈՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

(Տե՛ս Բիւրակի թիւ 8)

356. Բ. Կենդանաւոր Էկոլոգի Կոմ. հեղինակը, որ գործող անձինք կենդանիներն են. աղուէս, դայլ, առիւծ, շուն, կատու, մուկն, արքաղաղ, արծիւ, կռունկ եւ այլն:

(*) Մասնաշուրթ = օշումա = panaris.

357. Մասնաւորապէս՝ ի՞նչ հէքեաթներ կան աղւթի մասին։ Մանօթ չէ՞ արդեօք տեղային ժողովրդին աղւթսփէր կոչուած հաւաքածուն։ Ի՞նչ է դորա բովանդակութիւնը։

358. Տեղային բարբառով ի՞նչ հէքեաթներ կան Խորշէ (օր. «Օսկի գլտնող խօրօղ և ագահ թագաւոր»), Ճէն (օր. «Աւագ-մկնիկ»), անծեղի մասին եւայլն։

359. Դ, հեւեւներ աօրեայ կեանք և ժողրաշարժ հէքեաթներ առանց առասպելական և կախարդական պարագաների։

Մանօթ. — Հէքեաթները մանաւանդ արժանի են առանձին ուշադրութեան։ Իսկ շնայելով նոցա կարեւոր նշանակութեանը, մինչեւ այսօր բաւական սահմանափակ թուով են նոքա հաւաքուած (մերձաւորապէս 150 հատ)։ Գաւառների վերաբերմամբ աւելի յաջողել է վերջոյ ու հէջոյ (Սրուանցտեանց, Շէրենց), Երեւանց (Նաւասարդեան), Բեֆլէշցոյ (Տէր-Աղէքսանդրեան) և մասամբ Զեյթունցոյ (Ալուշվերդեան) ու Աֆոնցոյ (Սարգսեան)։ Դոքա եւս բոլորեքեան հաւասարապէս գոհացուցիչ չեն, ընտրելագոյնն ու օրինակելին մինչեւ այսօր մշտնօրէն Սրուանձտեանցի հաւաքածոները։ Յանկալի էր խնամքով հաւաքել ժողովրդական բանասեր գրականութեան այս կարեւոր բաժինը՝ ճշգիւ որոշելով հեւեւներ առակից և զուարճալի պատմութիւնից (անեկդոտ)։ Մեր բանահաւաքների աշխատութիւնը թեթեւացնելու դիտմամբ՝ դնում ենք այստեղ մի քանի հէքեաթների վերնագրեր, հանելով նոցա մեր ձեռագիր հաւաքածուից։ Դոցանից մեծ մասը դեռ լայն չէ տեսած, մնացեալների նմանները թէեւ հրատարակուած են, բայց այլափոխ օրինակներ (variante) եւս՝ մանաւանդ զանազան գաւառական բարբառով, մեծ հետաքրքրութիւն ունին։ 1 — 6) հեւեւներ կերպարնափոխութեան համբ. «մարդակերպ ձուկն», «Ջէյրան-մարալ աղջիկ», «Արիա և Զարիա»,

«Հարրմանի», «Նասաման թագուհի», «Կիւլ-աէհան խանուհ», 7. «Ինքը մի թիղ՝ միրուքն օխտը թիղ»։ 8. «Օսկի ձու ածող հաւը»։ 9. «Մովային թագուհին»։ 10. «Աւճի շարուբը»։ 11. «Մութ աշխարհք»։ 12. «Թովալ դեւ»։ 13. «Երեք քոյր»։ 14. «Արեւի և լուսնի հէքեաթը»։ 15. «Զիւգիւրթ»։ 16. «Հադ-աւա-աղայ»։ 17. «Աղգիւլակ»։ 18. «Բանըքլիւար»։ 19. «Դունդ-մի հէքեաթը»։ 20. «Ղազարածը՝ թագաւորին փեսայ»։ 21. «Քօւերանց հէքեաթը»։ 22. «Տէր-տէրի, թարգու և դուրկարի հէքեաթը»։ 23. «Թոռքը և Սատանի տղէն»։ 24. «Օնտիկ»։ 25. «Ընո ու Դընո»։

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՅԱՐՐԱԿԱՆ ԿՐԹԱՐԱՆՆԵՐ

Դ.

ԵՌԱՊԱՏԻԿ ՆՊԱՏԱԿ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ. — Դպրոցական կանոնագիր. — Նախարարական որոշման մէջ ժամանակացոյցի մանրամասն պատկեր մը չկայ, եւ այս ալ այն պատճառաւ որովհետեւ սոյն օրինակ աշխատութիւն մը կրնայ միայն օգտակար կերպով կատարուիլ՝ երբ տեղին հանգամանքները ինկատի առնուին։ Թողունք որ նահանգային կրթական իշխանութիւնները տիպար ժամանակացոյցներ կրնան գծել։ Վարչութիւնը կը թողէ ուրեմն դատարարականացին, այս առթիւ, բաւական կարեւոր աշխատութիւն մը, սակայն հոն կը դնէ երկու պայման։ Ա) Ննթարիկել իր պատրաստած ժամանակացոյցի վաւերացումը տեղին նախն. կրթութեան քըննիչ-տեսչին և, Բ) Հետեւալ գլխաւոր պատուէրներուն կէտ առ կէտ հետեւիլ։ Դատարարականութիւնները իրարմէ պէտք է բաժնուած ըլլան կանոնաւոր զօրանքներով։ Այն ամէն վարժութիւնները որ կը պահանջեն ուշադրութեան մեծ ճիգ մը, ինչպէս թուաբանութիւն, քերականութիւն,

թիւն, շարադրութիւն, պէտք է առաւօտեան ժամերուն մէջ նշանակուին: Հըրահանգներու սրբադրութիւնները և դասերու բերանացի պատմութիւնները իրենց սեփական ժամերու մէջ ընելու են: Հըրահանգներ սրբադրելու է գրատախտակին վրայ՝ քննելով միեւնոյն ատեն աշակերտներուն տետրակները: Շարադրութիւնները պէտք է բոլորն ալ ուսուցիչը սրբադրէ, դասարանէն դուրս: Շաբաթական դասախօսութեանց ժամերը երեսուն են, առանց հաշուելու դպրոցին մէջ կամ անկէ դուրս, աշակերտներու սերտողութեան ժամերը: Դասախօսութեանց երեսուն ժամերը բաժնուելու են հետեւեալ կերպով:

1. Յմէն օր տարրական և միջին ընթացքներու բարոյական դաստիարակութեան համար զոհել մէկ ժամ, ընտանի խօսակցութեան և մասնաւոր ընթերցութեան ձեւին տակ: Բարձրագոյն դասընթացքին մէջ այս դասը պէտք է ըլլայ բարոյագիտութեան ծրագրի մեթոտաւոր ընդլայնումը:

2. Ծրանս. լեզուին նուիրել իւրաքանչիւր օր գրեթէ երկու ժամ:

3. Գիտական դասեր օրանքան պէտք է տեւեն միջին կերպով 1—1½ ժամ: Երեք քառորդ ժամ թուարանութեան և մնացածը իրադիտական և գիտական նախնական ծանօթութեանց համար:

4. Պատմութիւն և աշխարհագրութիւն, միացած քաղաքացիական կրթութեան, պէտք է գրաւեն օրական մէկ ժամու դասախօսութիւն:

5. Գեղագրութիւնները պէտք է ըլլան օրական մէկ ժամ, մինչեւ որ միջին և բարձրագոյն դասընթացքներու մէջ զանազան առարկաներու գրաւոր պատրաստութիւններ անոր տեղը ընեն:

6. Գծագրութիւնը սկսելով խիստ քիչ տեւող դասերով, վերջին կրկին ընթացքներու մէջ շաբաթական երկու երեք դասերով ուսուցանել:

7. Արաժշտութիւնը — բաց ի պն երգեցողութիւնները, որ կ'ըլլան աշակերտներուն վարժարան մտած և անկէ ելած

պահուն — մէկ երկու ժամ տեւելու է շաբաթական:

8. Մարմնամարզը պէտք է կատարուի կէսօրէ վերջ, դասարանի մէջ եզոզ վարժուհիներէ դուրս:

9. Վերջապէս ինչպէս տղոց նոյնպէս ալ աղջկանց ձեռական աշխատութեան համար, նուիրել շաբաթական երկու երեք ժամ:

* * * Դպրոցական կանոնադր. — Նախն. տարրական վարժարաններու մէջ ընդունելութեան տարիքն է 6—14, հակառակ պարագային մասնաւոր արտօնութիւն պէտք է ստանալ ակադեմիայի քննիչ-տեսուչէն: Այն վայրերու մէջ ուր մանկապարտէզներ կը պահուին, 5 տարեկան մանուկներն եւս կրնան ընդունուիլ, մանկան բաժնէն հետեւելու համար:

Վարժարանը ընդունուելու համար, տղան պէտք է ներկայացնէ իր ծննդագիրը. միեւնոյն ատեն դաստիարակը պէտք է խմանայ թէ պատուաստուած է, և կամ ո'ւրիշ վարակիչ հիւանդութեան ենթակայ է:

Դաստիարակը, իր դասախօսութեան միջոցին, միմիայն անով զբաղելու է:

Ա'ջ մի պատրուակ ներելի է, դասախօսութեան միջոցին, աշակերտին ուշադրութիւնը սրել կողմ դարձնել:

Դասախօսութիւնները կը տեւեն 3 ժամ առաւօտուն և 3 ժամ կէսօրէ վերջ: Կէսօրի դադարը կը տեւէ 2 ժամ միայն: Իւրաքանչիւր ժամու դասախօսութիւնը կը վերսկսի ¼ ժամու զրօտանքէ վերջ: Տղաք վարժարան ներկայանալու են մաքուր և առողջ վիճակի մէջ, իւրաքանչիւր դասի սկիզբը ուսուցիչը պարտաւոր է մաքրութեան քննութիւն կատարել:

Դասարաններու պակասութիւնները պէտք է ամէն տարի նորոգուին, պէտք է զանոնք սրահել մաքուր և օդաւէտ, այս պատճառաւ հարկ է աւելլ և ջուր սրակել ամէն օր, օդը միշտ փոխել, նոյն իսկ ձմեռը պէտք է պտտահանները բացուին, զրօտանքի միջոցներուն:

Առանց մասնաւոր արտօնութեան, ներելի չէ աշակերտաց վարժարան մտցնել

իրենց դասերուն չպատկանող ո՛րեւէ գըրքայի, տպագիր կամ ձեռագիր գրութեան: Ամէն տեսակ հանգանակութիւն և վիճակահանութիւն բացարձակապէս արգելուած են:

Այն միակ պատիժները որոնց կրնայ գիտել ուսուցիչը հետեւեալներն են. — գէշ թուանշան. — յանդիմանութիւն. — զրօսանքէ զրկում. — փակել վարժարանին մէջ աշակերտը, դասախօսութիւններէ վերջ, ընդ հսկողութեամբ մի ուսուցչի. — ժամանակաւոր արտաքսում: Այս վերջինը առ առաւելն 3 օր կրնայ տեւել, զոր ուսուցիչը պարտաւոր է տեղեկագրել ենթակայ աշակերտին ծնողաց, տեղին իշխանութեանց և քննիչ-տեսչին: Աւելի երկար արտաքսում մը միայն կրնայ վճուել քննիչ-տեսուչը: Մարմնական ո՛րեւէ պատիժ, բացարձակապէս արգելուած է:

Տարեկան վաքանաներու ժամանակը և տեւողութիւնը կ'որոշէ նահանգապետը խորհրդակցութեամբ նահանգային ժողովին:

Երեք օր բացակայելու համար, դաստիարակը պարտաւոր է արտօնութիւն ստանալ քննիչ-տեսչէն: Երբ բացակայութիւնը աւելի երկար ըլլայ տկարեմիայի քննիչ-տեսչին հաւանութիւնը կարեւոր է, եւայլն:

Սերայի յօդուածը վերջացնելէ առաջ աւելորդ չենք համարիր ըսել թէ, բացի յոյս տրուած զանազանութիւններէ, նախն. տարրական վարժարաններու կազմական գրութիւնը միեւնոյնն է ամբողջ ֆրանսայի մէջ թէ մանչերու և թէ աղջկանց համանուն վարժարաններու մէջ:

Նամսի, (Վերջ) ՄԻՍԱԲ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԻ ՆԱԽԱՅԻՆ ԱՐԴԻԿԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՆ

ՆՐԱ ՎԻՃԱԿԸ 1897 ԹԻՒ ՍՆՋՔԻՆ

Ձը նայելով տարիներու ընթացքում տեղի ունեցող ելեւէջներին, այնու ամենայնիւ, նաւթային արդիւնաբերութիւնը

վերջին տասն տարվայ ընթացքում համարեա պարբերաբար աճել, աւելացել է: Այդ են ապացուցանում նաւթային արդիւնաբերութեան վերաբերեալ վիճակագրական տեղեկութիւնները, որոնք 1889 թւականից սկսած պարբերաբար ըյս են տեսնում նաւթարդիւնաբերողների ժողովի խորհրդի հոգատարութեամբ: Ամբողջ Ասւշերօնեան թերակղզին իր Բալխանի, Սաբունչի, Բօմանի և Բիրիէյրաթ կոչված դաշտավայրերով 1889 թւին ունեցել է 278 հատ քաչիող նաւթահոր, որոնք, չը հաշւած ֆօնտանների միջոցով ստացած նաւթի քանակութիւնը, տուել են տարվայ ընթացքում 149,700.000 պուդ նաւթ: — Յետոյ այսպիսի փոփոխութիւններ են տեղի ունեցել՝

Կարգվել է			
1890 թ. եղել է	356	նաւթահոր	176,600,000 պ.
1891 » »	458	»	235,400,000 »
1892 » »	448	»	210,800,000 »
1893 » »	458	»	215,500,000 »
1894 » »	532	»	235,700,000 »
1895 » »	604	»	264,600,000 »
1896 » »	734	»	299,600,000 »

Վիճակագրական տեղեկութիւնների համաձայն՝ թէ նաւթահորերի թիւը եւ թէ արտադրված նաւթի քանակութիւնը տարեցտարի աւելանում են: Բացառութիւն է կազմում 1892 եւ մոտաւոր 1893 թիւը հետեւեալ պատճառով: Նախ՝ որ 1892 թ. խօլէրա էր. ծառայողների մեծագոյն մասը փախաւ, զորքը շատ տեղերում կոնդ սուսաւ. երկրորդ՝ նաւթի գինը սաստիկ ընկած էր: 1891 թւի ընթացքում նաւթահանքերում նաւթի պուզը միջին թւով վաճառվում էր 2,7 կօպ, 1892 թւին՝ դարձաւ 1,1 կօպ., 1893 թւին 1.4 կօպ.: Այս արժեքներով, ի հարկէ, երկար ժամանակ գործ չարունակել չէր կարելի: Բայց հէնց որ սկսվեց նաւթի գների մէջ փոփոխութիւն տեղի ունենալ, արդիւնաբերութեան կենդանութիւնը վերականգնվեց: 1894 թւին նաւթի պուզը նաւթահանքերում դարձաւ 3,1 կօպէկ, 1895 թւին՝ 6,5 կօպ., իսկ 1896 թւին՝ 7,3 կ.: Համաձայն աստիճանաբար բարձ-

Կապիտալին ոգի եւ կեանք տուող կենսականի աշխատանքը 1896 թւին հետեւեալ պատկերն է ներկայացնում: Գործարաններում աշխատում են 2,909 բանւոր եւ 517 ուրիշ ծառայողներ: Նաւթահանքերում՝ մշտական ծառայողներ 8,510 հոգի: Վերջիններիս վրա ծախսված է 2,951,217 ռուբլի, որը բաժանելով ամբողջ տարվայ ընթացքում թէ հորերից քաշած եւ թէ ֆոնտանների միջոցով ստացած նաւթի քանակութեան վրա՝ (386,264,000), դալիս է խրաքանչիւր պուղին 0,76 կոպէկ:

Այժմ մի համառօտ տեղեկութիւն Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների նաւթային արդիւնաբերութեան մասին, որը զլսաւոր կօնկուրէնտ է ներկայանում Ռուսաստանի նաւթային արդիւնաբերութեան: Արտահանված է՝

Միացեալ-Նահանգներում	Ռուսաստանում
1884 թ. 188 միլիօն պ.	90 միլիօն պ.
1894 » 387 » »	297 » »
1895 » 388 » »	377 » »
1896 » 442 » »	386 » »

Ահա արտահանված նաւթի քանակութիւնը՝

Ամերիկայից	Ռուսաստանից
1891 թ. 105 միլիօն պ.	44 միլիօն պ.
1892 » 108 » »	47 » »
1893 » 130 » »	49 » »
1894 » 133 » »	42 » »
1895 » 124 » »	51 » »
1896 » 157,9 » »	50,5 » »

Ն. ԴԱԻԹԵԱՆ

ԾԱՆ. ԽՄԲ. — Բաքուի նաւթարդիւնաբերութեան վրայ այս հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւնները տալէ յետոյ, ցաւելով կ'ըսենք որ հայ եւ թուրք արդիւնագործներէն շատերը մտադիր են հիմա ծախել իրենց ստացուածքները եւրոպացիներուն: Առաջին օրինակը տուած է Թալիսի վ հարուստ արդիւնաբերողը՝ Անգլ. եւ փրանս. դրամագլուխները պատրաստ կը սպասեն: Կովկասի հայ մամուլը

ցաւով կ'արձանագրէ այս տեսակ մտադրութիւն մը եւ հրաւէր կը կարգայ տեղացի արդիւնաբերողներուն որ անհեռատես մտքով այսպիսի սխալ քայլ մը չընեն: Օտար դրամատէրերը տիրելով Բաքուի նաւթարդիւնաբերութեան, պիտի ծծեն Կովկասի տնտեսական ուժերը եւ մեծ վնաս պիտի տան երկրին ապագայ տնտեսական զարգացման առհասարակ: Վաճառականութեան եւ նախաձեռնութեան ամենաընտիր միջոց մըն է նաւթային շահագործումը եւ մենք կը յորդորենք հայ դրամատէրերը, իրենց մասին, երբէք ձեռքէ չհանել Բաքուի մեծ ապագայ խոստացող արդիւնաբերութեան ասպարէզը:

ՃԱԲԱԹԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Ն. Օժոթիւն Ահւայն Հայոց Կոնսուլէի ճամբարում: — Փետր. 4ին երեկոյեան ժամը 9½ի երկաթուղիով Ն. Օժոթիւնը Թիֆլիսէն մեկնեցաւ Բաքու, ուր պիտի մնայ 3—4 օր: Բաքուէն վերադարձին մշտադիր է այցելել Գանձակ, ուր պիտի մնայ օր մը եւ Աղստաֆայի վրայով պիտի մեկնի Էջմիածին, Մեծ պահլի սկիզբները հոն հասնելու համար:

— Թիֆլէի Բաղմարտեղէան վարժարանը. — Երկար ժամանակ դադարաբեր ծեծելէ եւ ժողովրդի միտքը պատրաստելէ յետոյ, վերջապէս Կովկասի մէջ աջողելու վրայ են՝ բաղմարտեղէան (polytechnique) վարժարան մը հաստատելու հրամանը ձեռք բերել կառավարութենէն: Այս նպատակով Թիֆլիսի քաղաքապետական ժողովը դիմում մը ըրաւ Կովկասի կառավարչապետ իշխան Գոլիցինին: Պէտք է ըսել որ ամենէն աւելի հայերը ծափ կը զարնեն այս աջողութեան: Վրացի հրապարակագիրներէն ոմանք — որ վերջին 3—4 տարիներու մէջ կարծես խելած են —

չէին ուզեր եւ նոյն իսկ մաքառեցան այդ տեսակ հիմնարկութեան մը գաղափարին դէմ: Իրենք յոգնած ու սպառուած ժողովուրդ (մանաւանդ իրենց «կազինոճի»), որսորդ, ողորմելի ազնուականութիւնը, որ Պօպլոյի ըսածին պէս մգլոտած մագաղաթներու վրայ կը պարծենայ, անգործ՝ ձեռք ձեռքի ծալած), երբ կը գզան որ հայերը որեւէ պարագայէ օգուտ պիտի քաղեն իրենց տնտեսական ու բարոյական դիրքը զօրացնելու եւ երկրին առաջնորդութեան մէջ կարեւոր դեր մը խաղալու, այն ատեն նախանձէ կը կատողին եւ ոչինչ բաներու համար իրենց դրացիներուն օճիքը կը բռնեն: Բայց վերջապէս պիտի հաստատուի վարժարանը եւ Թիֆլիսի մէջ մեծ քաջալերութիւններ կը գրտնէ այս հիմնարկութեան գաղափարը: Թիֆլիսի քաղաքային վարկի (քուէտի) ընկերութիւնը մտադիր է այդ նպատակին յատկացնել 50,000 ռբ: Թիֆլիսի Առեւտրական պանքան ալ (որուն պետն է հանրածանօթ Ա. Մանթաշեանը) տրամադիր է գումար մը յատկացնել: Բաքուի նաւթագործներու ժողովը որոշած է իր կողմէն ալ գումար տալ: Նոյնպէս Բաքուի քաղաքապետական ժողովը կը քննէ առաջարկ մը, որով ինքն ալ պէտք է մասնակցի որոշ գումարով մը: Ահա ինչպէ՛ս տեղական ուժերը կը քաջալերեն երկրին եւ քաղաքին օգտակար հանրային հաստատութիւն մը:

— Բեղրադուրիի մէջ կազմուեր է Իւլաֆան Բարեբարձական ընկերութեան ժը, որուն կանոնագրութիւնը վաւերացուած է ներքին գործոց նախարարութեան կողմէ:

— Բժէշէ Աթոռնիէ ծրագրերը. — Ծանօթ բժիշկ Վ. Արծրունի կաթուղիկոսին մատուցած է ծրագիր մը, որով կ'առաջարկէ թեմական դպրոցներու եւ էջմիածնի ձեմարանի մէջ առողջապահութեան եւ քրեական բժշկականութեան դասեր մոցնել: Թարգելի բժիշկը իր «Դպրոցական առողջապահութիւն» անուն աշխատասիրութեան մէջ արդէն յայտնած էր այս գաղափարը: Ն. Օծուլթիւնը մեծ համակրութեամբ ընդունած է այդ ծրագիրը եւ խօսք տը-

ւած է այդ մասին մտածել եւ կարեւոր կարգադրութիւններ ընել: — Տեղն է յիշել մեր Ուսումն. Խորհրդոյ Ատենապետին, Տոք. Թորգոմեանի նախանձախնդիր ջանքերը, զոր սկսաւ իր դործին զուլսը անցնելէ ի վեր, մեր թաղ. վարժարաններու մէջ այդ դասերը հաստատելու համար: Սակայն մեր միջավայրին ողորմելի բարքերը հոս ալ, ինչպէս ամէն բարի կամեցողութեան առջեւ, յարգելի բռնաժիշկին խորհուրդները մեռած տառի փոխեցին: Մենք կը կարծենք որ, երկու բռնաժիշկները արդէն իրարու ծանօթ եւ թեւեւ բարեկամ, միեւնոյն նպատակին կ'աշխատին, տարրեր վայրերու մէջ:

— Հայոց էկեղեցական կառավարութեան մասնաճիւղն տեղեկագիրը կը պատրաստուի այս պահուո կովկասի մէջ:

— Թաւրիզի Հայահեաց ընկերութիւնը կը շարունակէ իր նպատակները թշուառ գաղթականներուն: Նոր Աղքատախնամ մըն ալ կազմուած է միեւնոյն նպատակին համար: Թաւրիզի Ամերիկացի միսիոնարը տուած է 70 թուման եւ թումանեան եղբայրները Բաքուէն ղրկած են 200 թուման:

— Դաղնախաններու օգուտն հաստատած որոշումն «էկեղեցիները. — կովկասի տեղական կառավարութիւնը հրատարակեց տեղեկագիր մը որով կ'երեւի թէ հայ աղքատ գաղթականներու օգտին հաւաքուած գումարը կը հասնի ընդամէնը 51,384 ռբ: Այս գումարէն ղեկտեմբերի մէջ ծախսուած է 6515 ռբ. այնպէս որ 1 յունիւ. 1898ին համար պատրաստ կայ 44,869 ռբ.: Յայտնի է որ երբ անցեալ տարի կովկասի հայերը եւ հայ մամուլը ուղեցին հանգանակութիւն բանալ, ռուս կառավարութիւնը երկար ձգձգումներէ յետոյ հրամանը տուաւ, բայց պայմանաւ որ հանգանակուած դրամը տեղական իշխանութեանց ձեռքը մնայ եւ անոնց միջոցաւ գործածուի: Այդպէս ալ եղաւ: Բայց ահա 44,000 ռբ. ի գումար մը (մօտ 400,000 զրուշ) որ կառավարութեան անտուկներուն մէջ կը մնայ եւ ղեռ չէ բաժնուած: Միւս կողմէ կը լսենք որ խեղճ գաղթականները Թիֆլիսի Հաւաքար թաղին մէջ իրարու վրայ

լեցուած, կը նեխին, սնունդի պակսու-
թենէ կը ծխւին ու թիֆոյէ կը մեռնին...

— Մարենապոլսոյ. — Թիֆլիսի մէջ հը-
րատ. ընկերութեան ձեռքով լոյս տեսաւ
Քալիֆի «կեանքի տեսարանները», որուն
վրայ կարդացինք պղտիկ մատենագրական
մը, որ առհասարակ կը գտնուէր գործը եւ
հեղինակին համար «տաղանդաւոր գրող
է» կ'ըսէ: Քալիֆ ծանօթ է մեզի եւ այս
պահուստ ժողովուրդը հետաքրքրող Բի-
շոպիւնի «Խորհրդաւոր աղջիկ» վէպին հե-
ղինակն է: Փափաքելի է որ մեր գրական-
ճառները բերել տան այս գիրքը եւ ծա-
նօթացնեն Պոլսոյ մէջ ալ, որուն կեան-
քէն առնուած են գրքին «քսան գրոյցնե-
րը»: Գործը կը բաղկանայ 270 էջէ եւ
կ'արժէ 50 կոպէկ (6½ դրուշ): Հատ ա-
ժան:

— Օր. Տափառէն. — Մեր Իզմիրի թղթ-
թակցուհին, ՆԱՐԿԻՋ, մասնաւոր նամա-
կով մը կ'իմացնէ Օր. Տամկաճեանին ող-
բալի մահը՝ փետր. 2ին: Օր. Թագուհի
Տամկաճեան չէ ամուսնացած, բայց իր
կեանքը անձնութիւն մը եղած է Իզ-
միրի աղջկանց վարժարանին: Նա շատ
գորգուրանք ցուցուցած է նաեւ նոր բա-
ցուած աղջկանց որբանոցին համար: Մեր
թղթակցուհին ծանր վիշտ կը յայտնէ իր
բարեկամուհիին մահուանը համար եւ կը
հաստատէ որ հանգուցեալ օրիորդին
կեանքը անձնութիւն մը եղած է Իզ-
միրի կրթական եւ բարեսիրական գործե-
րուն հանգէպ, իր ապրած շրջանակին մէջ:

— Ստացանք «հիմնական կանոնք եւ
ծրագիր ուսմանց Ժողովարանի վարժարա-
նի Ս. Կարապետի վանուց ի կեսարիա»
անուն տետրակը որ Յրդ. անգամ կը տալա-
գրուի Իզմիր: Այս վարժարանը յայտնի
է որ բացուած է կեսարիոյ առաջնորդ
Տրդատ վրդ. Պալեանի նախաձեռնու-
թեամբ եւ կը շարունակէ իր օգտակար
գոյութիւնը անոր տնօրէնութեան ու խը-
նամքներուն ներքեւ: Տեղեկագրէն կ'ե-
րեւի որ վարժարանը 1893ին տուած է 6
չրջանաւարտ, 5ը ժառանգաւորներէն, 1ը
թոշակաւոր, 94ին՝ 7ը ժառանգաւոր, 95ին՝
7ը թոշակաւոր, 96ին՝ 8ը ժառանգաւոր
եւ 3 թոշակաւոր ուրեմն մինչեւ 96 օ-

գոստոս 1, տուած է 31 չրջանաւարտ: Ոչ
այս տարի ոչ յաջորդ երկու տարիներուն
մէջ վարժարանը պիտի չկրնայ չրջանա-
ւարտներ տալ, որովհետեւ բարձրագոյն
կարգերը կը պակսին: Ժառանգաւոր աշա-
կերտները 1ը կոչուին Գէորգ Խաչեան ա-
նուն: Այս ծրագիրը թող ձեռք բե-
րեն մեր բոլոր որբանոցները եւ վանական
վարժարանները: Փափաքելի էր որ միսիո-
նարական այս կարգի հաստատութիւն-
ներն ալ (որբանոցները ըսել կ'ուզենք) ի-
րենց ծրագիրը հրատարակէին:

— Քլէի Կարոյան եւ Բարսեղ Գործերը:
— Քլիի Խուփա գիւղէն կը գրեն մեզի
թէ. Գրեհական Յանձնաժողովէն աղքատ
տղայոց զրկուած դասագրքերը եւ դպրո-
ցական աւարկաները ժամանակին հասած
են. ամիսէ մը ի վեր է դպրոցը բացուած
է: Դպրոցին Հոգաբարձու ընտրուած են
քանի մը երիտասարդներ, խօսք տուած
են աշխատիլ եւ ամէն միջոց ի գործ դնել
դպրոցը շարունակելու համար: Նոյն դիւ-
ղին մէջ Խոջմաթեան եղբայրներու ձեռ-
նարկութեամբ սկսուած մանուսագործու-
թիւնը բաւական առաջ կ'երթայ: Հիմա
ալ ընկերութիւն մը կազմուած է յիշեալ
երեք եղբայրներու եւ Սրապեան եւ Խէ-
թէեան էֆէնդիներու միջեւ. մտադիր են
գիւղաքաղաքին մէջ շատ մը Բէշլէհներ
բանալ եւ գործը աւելի ընդարձակել: Գիւ-
ղին մէջ իգական սեռը թէ նիւթապէս եւ
թէ բարոյապէս բաւական օգտուեցան
մանուսագործութեամբ, օրական 1½—2
—3 դրուշ կը շահին, երանի թէ տարիներ
առաջ սկսուած ըլլար այս գործը, ի սրտէ
աջողութիւն կը մտադրէին նորակապ մը
կերութեան: Այս ընկերութիւնը յանձն
տուած է նաեւ Պոլսէն 100ին 1 վճարու-
մով դրամ փոխադրել. մինչեւ հիմա 5 առ
9/10 էր փոխադրութեան տոկոսը:

— Քորտէլիոյի նորակառոյց վարժարա-
նին տեսուչ մտադիր են նշանակել Պ.
Գէորգ Տ. Բարթոլոմէ, իսկ աղջկանց վար-
ժարանի առաջին ուսուցչուհին պիտի ըլ-
լայ Օր. Սաթինիկ Հալսպեան: Երկուքն
ալ իրենց գործին նուիրուած անձեր:

Զօլայի դատարանին. — Մեծ վիսպանը վերջապէս դատաւարտուեցաւ տարուան մը բանտարկութեան եւ 3000 Փր. տուգանքի, կառավարութեան կողմէ իր դէմ բացուած «վատահամբաւութեան» դատին համար: Ասկէ առաջ մենք գրեցինք եւրոպական անկախ թերթերուն կարծիքները եւ ստոյգ տեղեկութիւնները, որոնցմէ յայտնի կ'երեւէր թէ ֆրանսական կառավարութիւնը իր բանակի պետերուն պատիւը եւ հայրենիքի «գերագոյն շահերը» փրկելու համար ամէն միջոց ձեռք առաւ Զօլայի դատը սահմանափակելու եւ իր ուզածին համեմատ վճիռ մը ձեռք բերելու: Երդուեալները հանրային կարծիքի եւ կառավարութեան ձեռքման տակ պղտիկցան եւ գոհացում տուին անոնց. եւ եթէ վաղը երդուեալներու նախագահին կուրծքը «հայրենի» լէֆէնի պատուանշանովը (զոր չունի) ծածկուի, այսպէս կանխամտածուած գոհացում տալուն հետեւանքն է այն: Պէտք է յիշել որ ֆրանսացի շատ մեծ մատենագիրներ եւ հանրային գործիչներ համակարծիք էին Զօլայի, քանի որ խնդիրը ազգերու համերաշխութեան եւ եղբայրակցութեան վրայէն, եւ թերեւս անմեղի մը դատաւարտութեան ծանր սխալը կը գործուէր արդարութեան անունով: Անշուշտ օր մը կատարեալ ըյտ պիտի սփռուի Տրէյֆիւսի գործին վրայ. բայց այդ հրեայ սպան անմեղ ըլլայ կամ ոչ, Զօլայի ընթացքը՝ միլիոնաւոր մարդերու ընկերական նախապաշարման դէմ, պիտի արդարանայ եւ փառաւորութիւն ապագայ սերունդներուն առջեւ:

Բէլ-լէն առաջիկայ 11րդ թիւէն սկսեալ պիտի հրատարակուի 20 էջով, վերջին 4 էջը Բէլ-լէնի թերթօնը պիտի պարունակէ:

ԱՄՈՒՍՆՈՒՓԵԱՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ
ինչպէս խոստացանք թիւ 8ին մէջ:

«ԲԻԻՐԱԿՆ»Ի ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԵՍԱՐԻԱ. — Գեր. Տ. Ծ. Վ. Պ. — Ստացանք գրութիւնները. շնորհակա-

լութիւն. կը հրատարակուին հաճութեամբ:

ՈՒՐՁԱ. — Գ. Կ. Ո. — Շնորհակալ ենք: » — Գ. Բուժեան. — Պիտի ստանաք ամբողջ թիւերը: Փխ/գիրը պիտի գանձենք:

ԵՐԶՆԿԱ. — Կ. Տ. Խ. — Այս բոլորով նամակ ունիք:

ԵԿԻՆԵՆԻՍ. — Ստացեցէք մեր նամակին, թերթերը կանոնաւոր կու գան:

ԷՍԿԻ ՇԵՀԻՐ. — Յ. Կ. — Բոլորն ունիք:

ՏԻԱՐՊԵՔԻՐ. — Մ. Մ. (Թղթակից). — Ստացանք ձեր վերջին նամակը: Թերթերը շրջապահին թիւ հասցէին:

ԹԱԼԱՍ. — Մ. Յ. Պ. — Ստացանք ձեր «Երեւան»-ը: Ձեր թերթերը պիտի շրջապահին, ինչպէս նաեւ Տօնիկեան էֆիւնը: Ինչ պահած թիւ կայ գրեցէք որ շրջակենք: Ձեր ուրիշ յանձնարարութիւններուն պատրաստ ենք:

ԻՍԲԵՆՏԵՐՈՒՆ. — Յ. Ճ. — Ձեր ուղածը կ'արժէ՝ թղթի վրայ 6 Փրանք. լաթի վրայ 8 Փր.: Երբ ուզէք կրնաք գնել և շրջել:

ԿԵԼԻՊՈԼՈՒ. — Խ. Ք. Կ. Պարթեւ. — Գանձեցէ՛ք ձեր ստորագրութեամբ, շրջակեցէք մեզի. մենք յետոյ ձեզի կը շրջակենք: Պակաս թիւերը շրջապահին Տ. Յ. էֆիւնիւն:

ԻՍՐԱԵԼԻ. — Յ. Մ. — Ստացանք. նկատի կ'առնենք: Սեր թեւալրած նիւթերը նկատի առէք:

ՄԱՆԻՍԱ. — Ս. Ս. — Շնորհակալ ենք ձեր նամակին: Կը շրջակուին. ներփակը յանձնեցինք: Բոլորն ունիք:

ՏԵՆԵՔ ՄԱՏԷՆ. — Ճ. Ն. Պ. — Ստացանք. կը հրատարակուին: Միւս գրութիւններդ մեզի չի յարմարիր: Մշակեցէ՛ք այն նիւթերը զոր կը թեւադրենք:

ՏԱԳՇԱԳ. — Յ. Ս. Պ. — Նկատի կ'առնենք: Ուրիշ նիւթերու աշխատեցէ՛ք:

«ԲԻԻՐԱԿՆ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐԸ

(Նախորդներէն զատ)

ԵՐԶՆԿԱ. Կարապետ էֆ. Տ. Խաչատուրեան
ԷՍԿԻ ՇԵՀԻՐ. Գրիգոր էֆ. Մկրտիչեան
ԿԵԼԻՊՈԼՈՒ. Խ. Ք. Կ. Պարթեւ.

ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ Զ. Ս. Խ ԻԻԹԻԻԺԵԱՆ

اختر مطبعة. — ابوالسعود جادہ سندہ نومبر ۱۹۰۴